Yttrande över En uppväxt fri från våld - en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (SOU 2022:70)

Nämnden för Stockholms läns sjukvårdsområde (SLSO) har av Rotel VII - Primärvårds- och folkhälsoroteln getts möjlighet att avge yttrande över ”En uppväxt fri från våld - en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn” (SOU 2022:70).

Ärendet

I detta betänkande lämnas förslag på en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn. Strategin omfattar alla olika former av våld som barn kan utsättas för, oavsett var våldet utövas eller av vem. Strategin slår fast en övergripande målsättning samt fem långsiktiga mål som anger riktningen för arbetet under den närmaste tioårsperioden.

Det lämnas även förslag till en organisation för genomförande, kunskapsutveckling och uppföljning. Den nationella strategins övergripande mål är att varje barn ska ha en uppväxt fri från våld och i fem långsiktiga mål anges inriktningen för arbetet. Målen anger bland annat att våld mot barn skall förebyggas, utsatthet upptäckas, att barn ska få behövligt skydd, stöd och behandling samt att kunskaps- och metodutveckling behöver stärkas. I ett kapitel beskrivs att barns rättigheter i brottmålsprocessen ska tillgodoses.

Uppdraget att genomföra den nationella strategin föreslås ges till Folkhälsomyndigheten. I uppdraget ingår bland annat att samordna och ge stöd i det nationella arbetet, stödja utvecklingsarbete och kunskapsutveckling samt följa upp strategins mål. Barn ska involveras i arbetet. I arbetet ska Folkhälsomyndigheten samverka med relevanta myndigheter och andra aktörer. För att säkerställa detta ges 27 statliga myndigheter och andra nationella aktörer i uppdrag att delta i arbetet för att uppnå strategins mål. Länsstyrelserna ska stödja det lokala och regionala arbetet och kommunövergripande kartläggningar, analyser och åtgärdsplaner ska genomföras.

För att förverkliga de fem långsiktiga målen i strategin har ett antal övergripande insatsområden beskrivits där en förändring bedöms som särskilt angelägen. Inom varje insatsområde lämnas ett antal förslag på åtgärder som behöver genomföras.

Förvaltningens motivering och yttrande

Materialet innehåller en förtjänstfull och detaljerad genomgång av ämnesområdet, en tydlig nationell strategi samt genomarbetade förslag till hur arbetet ska fortsätta, av vilka aktörer samt deras delansvarsområden. Strategin och den tillhörande handlingsplanen utgör en ambitionshöjning och samtliga förslag tar sin utgångspunkt i barnets rättigheter enligt FN:s barnkonvention om barnets rättigheter vilket är positivt.

SLSO har inga invändningar mot de förslag som ges utan konstaterar att området är mycket viktigt och att strategin ger en ökad tyngd och aktualitet åt detta arbete. De kartlagda bristerna och förslagen på systematiska åtgärder är omfattande.

Regionen nämns men har i betänkandets förslag inte en framträdande roll. Hälso- och sjukvården kommer ofta i kontakt med följder av att barn drabbats av våld eller våldsrelaterade händelser under sin uppväxt eftersom de problem som beskrivs inte har kunnat motverkas tillräckligt tidigt och SLSO ställer sig positiva till att förebyggande arbete får en ökad tyngd. Det är också positivt att man föreslår genomgångar och försök till kvantifieringar av problemens storlek samt att arbetet med kunskapshöjning och uppföljning betonas.

Synpunkter på betänkandet har inhämtats från primärvård, psykiatri och barn- och ungdomspsykiatri vilka instämmer i de problembeskrivningar och åtgärder som föreslås.

I avsnitt 9.2.2 nämns barnpsykiatrin specifikt. Avsnittet är relativt detaljerat och flera viktiga poänger förs fram bland annat beskrivs att man måste arbeta så att förutsättningar för barn att kunna berätta ges. Det som skrivs specifikt om barn- och ungdomspsykiatrin och hänvisningen till etiska avvägningar inom verksamheten hade möjligen kunnat beskrivas något mer utförligt.

I avsnitt 10.5.2 beskrivs problemen kring att barns hjälpbehov inte alltid leder till insatser och att väntetider inom bland annat barnpsykiatrisk verksamhet riskerar att förvärra situationen för barn som utsatts för våld. Med tanke på den stora mängd aktörer som verkar inom detta område finns ett stort behov av samordning och övergripande styrning vilket föreslås läggas på Länsstyrelserna. Förslagen till genomförande ter sig väl genomtänkta men kommer att kräva stora samordningsinsatser, tydlig struktur och parallella utbildningsinsatser. Regionernas roll i detta är relativt kortfattat belyst och barnpsykiatrins roll som specialistinstans skulle kunna förtydligas.

Förslag till beslut
Nämnden för Stockholms läns sjukvårdsområde föreslås besluta

att avge yttrande över ”En uppväxt fri från våld - en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn” (SOU 2022:70) enligt ovanstående.

Karin Persson
Tf. Sjukvårdsdirektör

Kaj Forslund
Bitr. Närsjukvårdschef Psykiatri

Region Stockholm

REMISS

2023-04-11

RS 2023-0374

Rotel VII – Primärvårds- och folkhälsoroteln

Hälso- och sjukvårdsnämnden
Primärvårdsnämnden
Stockholms läns sjukvårdsområde

Ärende:

Remiss – En uppväxt fri från våld - en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (SOU 2022:70)

Yttrande från berörd nämnd/styrelse senast: **2023-05-31**

Handläggare: **Daniela Sameland**

Yttranden skickas till regionledningskontorets registrator:

E-post: registrator.rlk@regionstockholm.se

Adress:
Regionledningskontoret
Registraturen
Box 30215
104 25 Stockholm

Internadress:
Regionledningskontoret, Registraturen, Lindhagensgatan 98, plan 5

Regeringskansliet

Remiss

2023-04-05
S2023/00244

Socialdepartementet
Enheten för socialtjänst och funktionshinderspolitik
Departementssekreterare
Jessica Gozzi
08-405 28 84
jessica.gozzi@regeringskansliet.se

Remiss En uppväxt fri från våld – En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (SOU 2022:70)

Remissinstanser

1. Barnens rätt i samhället (Bris)
2. Barnombudsmannen
3. Barnrättsbyrån
4. Bodens kommun
5. Borgholm kommun
6. Botkyrka kommun
7. Boverket
8. Brottsförebyggande rådet (Brå)
9. Brottsofferjouren Sverige
10. Brottsoffermyndigheten
11. Child10
12. Diskrimineringsombudsmannen (DO)
13. Domstolsverket
14. Dorotea kommun
15. Degerfors kommun
16. ECPAT Sverige
17. Eksjö kommun
18. Elevernas riksförbund
19. Enköpings kommun

20. Ericastiftelsen
21. Etikprövningsmyndigheten
22. Existera
23. Falköpings kommun
24. Falun kommun
25. Flickaplattformen
26. Folkhälsomyndigheten (Fohm)
27. Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte)
28. Forum för levande historia
29. Friends
30. Fryshuset
31. Funktionsrätt Sverige
32. Föreningen Sveriges socialchefer (FSS)
33. Förvaltningsrätten i Luleå
34. Förvaltningsrätten i Stockholm
35. Gagnef kommun
36. Göteborgs tingsrätt
37. Haninge kommun
38. Haparanda tingsrätt
39. Hovrätten för Västra Sverige
40. Härjedalen kommun
41. Inspektionen för vård och omsorg (IVO)
42. Institutet för mänskliga rättigheter
43. Integritetsskyddsmyndigheten (IMY)
44. Judiska ungdomsförbundet (JUS)
45. Justitiekanslern (JK)
46. Jämställdhetsmyndigheten
47. Kalmar kommun
48. Kammarrätten i Göteborg
49. Kiruna kommun

50. Knas Hemma
51. Kriminalvården
52. Kristianstads tingsrätt
53. Köpings kommun
54. Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer (LSU)
55. Linköpings tingsrätt
56. Linköpings universitet (inklusive Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum)
57. Ljungby kommun
58. Lycksele tingsrätt
59. Länsstyrelsen i Blekinge län
60. Länsstyrelsen i Dalarnas län
61. Länsstyrelsen i Gotlands län
62. Länsstyrelsen i Gävleborgs län
63. Länsstyrelsen i Hallands län
64. Länsstyrelsen i Jämtlands län
65. Länsstyrelsen i Jönköpings län
66. Länsstyrelsen i Kalmar län
67. Länsstyrelsen i Kronobergs län
68. Länsstyrelsen i Norrbottens län
69. Länsstyrelsen i Skåne län
70. Länsstyrelsen i Stockholms län
71. Länsstyrelsen i Södermanlands län
72. Länsstyrelsen i Uppsala län
73. Länsstyrelsen i Värmlands län
74. Länsstyrelsen i Västerbottens län
75. Länsstyrelsen i Västernorrlands län
76. Länsstyrelsen i Västmanlands län
77. Länsstyrelsen i Västra Götalands län
78. Länsstyrelsen i Örebro län

79. Länsstyrelsen i Östergötlands län (inklusive Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck)
80. Malmö tingsrätt
81. Marie Cederschiöld högskola
82. Maskrosbarn
83. Met Nuoret
84. Migrationsverket
85. Mora kommun
86. Myndigheten för delaktighet (MFD)
87. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF)
88. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)
89. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys
90. Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka)
91. Nätverket för Barnkonventionen
92. Nätverket unga för tillgänglighet (NUFT)
93. Ombudsmannen mot kommersiell sexuell exploatering av barn (OKSE)
94. Oxelösunds kommun
95. Polismyndigheten
96. Region Gotland
97. Region Jönköpings län
98. Region Skåne
99. Region Stockholm
100. Region Västerbotten
101. RFSL Ungdom
102. Riksdagens ombudsmän (JO)
103. Riksförbundet Attention
104. Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU)
105. Riksorganisationen Glöm Aldrig Pela och Fadime (GAPF)
106. Riksrevisionen
107. Robertsfors kommun

108. Romska Ungdomsförbundet
109. Rädda Barnen
110. Rädda Barnens ungdomsförbund
111. Rättsmedicinalverket
112. Sáminuorra
113. Socialstyrelsen
114. Sollentuna kommun
115. Somaliska Ungdomsförbundet i Sverige (SUIS)
116. SOS Barnbyar
117. Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)
118. Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)
119. Statens institutionsstyrelse (SiS)
120. Statens medieråd
121. Statens skolinspektion
122. Statens skolverk
123. Statistiska centralbyrån (SCB)
124. Statskontoret
125. Stiftelsen Allmänna Barnhuset
126. Stiftelsen 1000 Möjligheter
127. Stockholms kommun
128. Stockholms tingsrätt
129. Stockholms universitet
130. Strömstad kommun
131. Sunne kommun
132. Svea hovrätt
133. Svenska Barnläkarföreningens delförening för barn som far illa
134. Svenska Kyrkans Unga
135. Svenska muslimer för fred och rättvisa
136. Sverigefinska ungdomsförbundet
137. Sveriges advokatsamfund

138. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)
139. Sverok
140. Synskadades Riksförbund
141. Södertälje kommun
142. Umeå tingsrätt
143. Unga Kris
144. Unicef Sverige
145. Universitetskanslersämbetet
146. Unizon
147. Uppsala kommun
148. Uppsala universitet (inklusive Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK)
149. Vetenskapsrådet
150. Vimmerby kommun
151. Västerås kommun
152. Västmanlands tingsrätt
153. Västra Götalandsregionen
154. World Childhood Foundation
155. Åklagarmyndigheten
156. Åmåls kommun
157. Åtvidabergs kommun
158. Örebro tingsrätt
159. Östersunds kommun

Remissvaren ska ha kommit in till Socialdepartementet **senast den 7 augusti 2023**. Svaren bör lämnas per e-post till **s.remissvar@regeringskansliet.se** och med kopia till **s.sof@regeringskansliet.se**. Ange diarienummer **S2023/00244** och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven

enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet. **Särskilt efterfrågas synpunkter på den föreslagna strategin inklusive dess övergripande mål, långsiktiga mål och den föreslagna strukturen för dess genomförande (kapitel 14), de prioriterade insatsområdena (avsnitt 15.1, 15.2, 15.3, 15.4 och 15.5) samt författningsförslagen.**

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Betänkandet kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Remissinstanserna kan utan kostnad beställa tryckta exemplar av betänkandet via ett beställningsformulär hos Elanders Sverige AB.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria Svara på remiss (SB PM 2021:1). Den kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Tony Malmborg
Departementsråd

Kopia till

Elanders Sverige AB, e-postadress: betankande@elanders.com

En uppväxt fri från våld

En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn

Volym 1

Betänkande av Utredningen En uppväxt fri från våld

Stockholm 2022

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

SOU 2022:70

SOU och Ds finns på regeringen.se under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför
Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.
Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på regeringen.se/remisser.

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet
Omslag: Elanders Sverige AB
Tryck och remisshantering: Elanders Sverige AB, Stockholm 2022

ISBN 978-91-525-0524-3 (tryck)
ISBN 978-91-525-0525-0 (pdf)
ISSN 0375-250X

Till statsrådet

Regeringen beslutade den 29 april 2021 att uppdra åt en särskild utredare att lämna förslag till en samlad nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Den 29 april 2021 förordnades generaldirektören Fredrik Malmberg som särskild utredare.

Som sakkunnig att biträda utredningen förordnades den 31 maj 2021 departementssekreteraren Janna Törneman. Den 29 april 2022 entledigades Janna Törneman. I hennes ställe förordnades departementssekreteraren Lisa Dahlgren som sakkunnig i utredningen från och med den 9 juni 2022.

Som experter att biträda utredningen förordnades den 31 maj 2021 utredaren Pär Alexandersson, sakkunnig i jämställdhet Negin Amirekhtiar, kanslirådet Ola Florin, kommissarien John Forsberg, seniore åklagaren Jens Göransson, departementssekreteraren Frida Hansson, generalsekreteraren Anna Karin Hildingson Boqvist, enhetschefen Ulf Hjerppe, generalsekreteraren Magnus Jägerskog, utredaren Henrik Karlsson, kanslirådet Jenny von Knorring, professorn och centrumchefen Laura Korhonen, handläggaren Mikael Mattsson-Flink, processamordnaren Maria Melin, undervisningsrådet Peter Nyberg, generalsekreteraren Cecilia Sjölander, barnrättsjuristen Karin Sjömilla, professorn Carl Göran Svedin, seniore utredaren Mikael Thörn, program- och påverkanschefen Karin Ödquist Drackner, professorn Carolina Överlien. Den 22 februari 2022 förordnades utredaren Natalie Verständig-Axelius som expert i utredningen.

Den 30 mars 2022 entledigades Negin Amirekhtiar och i hennes ställe förordnades sakkunnig Serine Gunnarsson som expert i utredningen. Den 6 april 2022 entledigades Pär Alexandersson och i hans ställe förordnades juristen Shriti Radia som expert i utredningen. Den 30 april 2022 entledigades Karin Ödquist Drackner och i hennes ställe förordnades barnrättsrådgivaren Janna Törneman som expert

i utredningen. Den 23 juni 2022 entledigades Henrik Karlsson och i hans ställe förordnades juristen Johanna Gillström som expert i utredningen. Den 26 augusti 2022 entledigades Frida Hansson och i hennes ställe förordnades departementssekreteraren Åsa Frostfeldt som expert i utredningen.

Anställda som sekreterare i utredningen har varit Sara Philipson från och med 3 maj 2021 till 6 mars 2022, Karin Blomgren från och med 31 maj 2021, Jessica Gozzi från och med 1 oktober 2021, Nina Karnehed från och med 1 april 2022 och Katarina Leffler från och med 25 maj 2021.

Utredningen överlämnar härmed betänkandet En uppväxt fri från våld, En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (SOU 2022:70). Utredningens uppdrag har härigenom slutförts.

Stockholm i december 2022.

Fredrik Malmberg

/Karin Blomgren
Jessica Gozzi
Nina Karnehed
Katarina Leffler

Ett inledande tack

> Det var många personer i skolan som visste. När jag var yngre var det mer uppenbart. De gjorde ingenting. Hade de gjort något redan då så hade det inte behövt gå så här jävla långt. När jag blev äldre började jag dölja det, men i trean, fyran försökte jag berätta. De lyssnade inte alls. De visste att jag mådde skitigt men de frågade inte, ville inte… det var lättare att inte göra något. (Intervjuad ung person, genom ECPAT Sverige)

Det här citatet belyser utifrån ett enskilt barns perspektiv vikten av ett systematiskt arbete för att förebygga våld mot barn, fånga upp barns våldsutsatthet och sätta in skydd och stödjande åtgärder till det barn som blivit drabbat. Citatet är representativt för det många barn vittnat om till vår utredning och det understryker behovet av en ambitionshöjning i arbetet för att förebygga och bekämpa våld mot barn.

När regeringen frågade om jag ville åta mig rollen som utredare för att ta fram en nationell strategi samt en handlingsplan för att förebygga och bekämpa våld mot barn kände jag både bävan och ödmjukhet inför uppgiften.

Jag visste att jag, utredningssekretariatet och expertgruppen skulle ställas inför en stor och bitvis svår uppgift. Men jag visste samtidigt att det var ett uppdrag som jag, hur mycket jobb som än skulle komma att krävas, inte kunde tacka nej till.

I samma ögonblick som jag fick frågan flyttades jag tio år tillbaka i tiden. Då var jag barnombudsman och 2012 skulle vi överlämna vår årsrapport till den dåvarande regeringen. Rapporten hette *Signaler* och byggde på våra samtal och intervjuer med barn och unga med egen erfarenhet av att växa upp i våldsutsatthet. Namnet *Signaler* var ingen slump. I våra många möten med barn som vuxit upp med våld beskrev barnen vad som hade fungerat bra och mindre bra i samhällets stöd. Barnen och ungdomarna hade starka uppfattningar: vi vuxna måste göra mer för att förebygga våld men också för att se och fånga upp signaler på när något inte står rätt till, ingripa och ge skydd och stöd.

I slutändan blev det tydligt för oss, inte bara hur oerhört skadligt våldet i alla dess former är för de barn och unga som utsätts för det, utan också hur viktigt det är att problematiken angrips på ett systematiskt, långsiktigt och genomgripande sätt.

Och det är ju precis det, den där systematiken, som detta uppdrag har handlat om!

Låt mig vara tydlig med att vi inte hade kommit någonstans med detta omfattande uppdrag utan all klokskap, kunnighet och erfarenhet som kommit utredningen till del genom de många möten vi har haft med professionella, forskare, experter och myndighetsföreträdare. Ni har delat med er av det viktiga arbete som redan görs och det som är på väg att utvecklas. I många avseenden ligger Sverige långt framme i arbetet med att förebygga och bekämpa våld mot barn. Att vi gör det beror på många saker: politisk vilja, resurser, gedigen kunskap i kombination med en stor portion engagemang. Men våra möten med verksamheter, professionella och experter har också präglats av en genuin vilja från alla inblandades sida att undersöka hur arbetet och insatserna kan komma ännu längre, vad kan vi göra bättre i Sverige och mer systematiskt för att hindra att barn utsätts för eller tvingas leva i våld? Tillsammans med er har vi identifierat att det finns allvarliga brister, och att dessa brister finns trots det goda arbete som sker.

Förfärande många barn lever i våldet varje dag och det är de som bär konsekvenserna. Därför måste mycket mer göras.

– För att säkerställa att vi arbetar främjande och förebyggande.
– För att motverka de stora skillnader som finns över landet och i verksamheter.
– För att i tid upptäcka barn som far illa.
– För att säkerställa barns rätt till skydd, stöd och behandling.
– För att brottmålsprocessen ska genomsyras av ett barnperspektiv och där barnets rättigheter tillvaratas.

Det är det den här strategin och handlingsplanen ska lägga grunden för. Vi säger grunden eftersom hela poängen med våra förslag är att bygga en systematik inom vilken fler analyser och åtgärder behöver följa.

Från utredningens sida vill vi rikta ett varmt tack till alla som bidragit i arbetet. Ett särskilt varmt tack går naturligtvis till dig som är barn eller ung och som utifrån dina erfarenheter har bidragit med

tankar kring vad vi behöver fokusera på i strategin och i handlingsplanen.

En återkommande kommentar från många av er var att ni ville medverka för att bidra till att göra skillnad för barn i liknande situationer i framtiden. Det är förpliktigande för oss i utredningen, men också för vår uppdragsgivare, regeringen. Era röster har vi burit med oss, de finns återgivna i ett särskilt kapitel men de finns också med som en grund i samtliga analyskapitel i betänkandet. Tack förstås också till Riksförbundet Attention, ECPAT Sverige, Riksorganisationen GAPF, Maskrosbarn och Stiftelsen 1000 Möjligheter som bidrog till att göra utredningens samtal med barn och unga möjliga att genomföra under bra och trygga former. Tack också till Bris som bistod med en enkät till barn och unga.

Det är hög tid att vi erkänner våld mot barn som det omfattande och allvarliga folkhälsoproblem det är. Gör vi det då har äntligen *Signalerna* gått fram. Det är på tiden.

Stockholm i december 2022.

Fredrik Malmberg

/Karin Blomgren
Jessica Gozzi
Nina Karnehed
Katarina Leffler

Innehåll

Sammanfattning **29**

Summary **49**

Lättläst sammanfattning **71**

1 Författningsförslag **87**

1.1 Förslag till lag med vissa bestämmelser om kommuners ansvar för att förebygga och bekämpa våld mot barn 87

1.2 Förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387) 89

1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:609) om målsägandebiträde 90

1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga 92

1.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn 93

1.6 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) 95

1.7 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) 97

1.8 Förslag till förordning om ändring i förundersökningskungörelsen (1947:948) 98

1.9 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2015:743) med instruktion för Åklagarmyndigheten 101

1.10 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2021:995) om länsstyrelsernas regionala arbete mot mäns våld mot kvinnor ... 102

2 Utredningens uppdrag och arbete ... 105

2.1 Utredningens uppdrag ... 105

2.2 Utredningens arbete ... 106
2.2.1 Barns och ungas röster ... 106
2.2.2 Enkäter till nätverk med yrkesverksamma ... 113
2.2.3 Hearing och webinarium ... 113
2.2.4 Övriga möten och intervjuer ... 114
2.2.5 Fyra fördjupande texter ... 115
2.2.6 Nordisk utblick ... 116
2.2.7 Expertgrupp ... 116

2.3 Betänkandets disposition ... 117

3 Bakgrund ... 119

3.1 Att beskriva och definiera våld mot barn ... 119
3.1.1 Utredningens definition av våld utgår från barnkonventionen ... 120

3.2 Våldets konsekvenser ... 122
3.2.1 Konsekvenser för barn på kort och lång sikt ... 122
3.2.2 Ett betydande folkhälsoproblem ... 124
3.2.3 Våldets samhällsekonomiska konsekvenser ... 124

3.3 Hur kan våld förstås? ... 128
3.3.1 Flera olika faktorer samspelar ... 128
3.3.2 Normalisering av våld ... 133
3.3.3 Det finns ett samband mellan grovt och mer lindrigt våld ... 134
3.3.4 Ett effektivt arbete mot våld kräver insatser på flera nivåer ... 135
3.3.5 Samma risk- och skyddsfaktorer har betydelse för många olika samhällsproblem ... 137

3.4 Olika perspektiv måste beaktas ... 139

3.5 Synen på barn och våld har förändrats över tid 142
3.5.1 Vägen till ett totalförbud mot våld mot barn 142
3.5.2 Samhällets syn på barn och barns behov 144

4 Barnets rättigheter och Sveriges skyldigheter och åtaganden 147

4.1 FN:s konvention om barnets rättigheter 147
4.1.1 Barnets rättigheter – en del av de mänskliga rättigheterna 148
4.1.2 Konventionens innehåll 149
4.1.3 Genomförande och granskning av efterlevnad 151
4.1.4 Särskilt om de grundläggande principerna 154
4.1.5 Barnets rätt till skydd mot alla former av våld – centrala artiklar i konventionen 167
4.1.6 Uppföljning av Sveriges genomförande av konventionen 185
4.1.7 Åtgärder för att genomföra konventionen i Sverige 186

4.2 Sveriges roll som vägvisarland i det Globala partnerskapet mot våld mot barn 191

4.3 Övriga internationella konventioner och instrument 191
4.3.1 Förenta nationerna 192
4.3.2 Europarådet 196
4.3.3 Europeiska unionen 200

5 Barns utsatthet för våld 203

5.1 Många barn drabbas och våld sker ofta vid upprepade tillfällen 204

5.2 Barnets arenor – om miljöspecifika faktorers inverkan på barns utsatthet för våld 210
5.2.1 Våld i hemmet och i familjemiljön 210
5.2.2 Våld i digitala miljöer 220
5.2.3 Våld i skolmiljö 223
5.2.4 Våld mot barn i den sociala barn- och ungdomsvården 226
5.2.5 Gatuvåld präglar uppväxtmiljön för vissa barn 227

5.3 Särskilt utsatta grupper – om individ- och gruppspecifika faktorer ... 230
5.3.1 Särskild utsatthet utifrån ålder ... 231
5.3.2 Barns utsatthet relaterat till kön och hbtqi ... 232
5.3.3 Särskild utsatthet med anledning av långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning ... 238
5.3.4 Vissa barn löper risk att utsättas för våld med rasistiska motiv ... 241

5.4 Barns utsatthet i form av att, mot ersättning, utföra sexuella handlingar ... 242

5.5 Multipel utsatthet eller polyviktimisering ... 243

5.6 Barn som utövar våld mot andra barn ... 244

6 Lyssna på oss, säger barn ... 247

6.1 Sammanställning av barns röster ... 249
6.1.1 Ta emot berättelser och upptäcka våld ... 249
6.1.2 Hjälp, stöd och skydd ... 251
6.1.3 Utreda brott ... 254
6.1.4 Min vardag ... 256
6.1.5 Stoppa våldet innan det händer ... 258

6.2 Övergripande teman i barns berättelser ... 260
6.2.1 Introduktion ... 260
6.2.2 Ta barn som berättar om våld på allvar och agera! ... 260
6.2.3 Ökad kunskap ... 261
6.2.4 Trygga närvarande vuxna ... 261
6.2.5 Fråga barn rutinmässigt om våld ... 261
6.2.6 Ökad delaktighet vid alla myndighetskontakter ... 262
6.2.7 Stöd och behandling direkt ... 262
6.2.8 Individanpassad behandling inklusive möjlighet till långsiktigt stöd ... 262
6.2.9 Bättre skydd för utsatta barn/trygga situationen för utsatta barn ... 263
6.2.10 Satsningar på polis, kännbara straff och konsekvenser för våldsutövare ... 263

6.2.11 Bättre samordning och kontinuitet 263
6.2.12 Specialiserade verksamheter, specialkunskap..... 264

6.3 Diskussion och slutsatser 264

6.4 Hur utredningen arbetat för att barns åsikter ska få genomslag i strategin 266

7 Det svenska systemet..... 267

7.1 En överblick av det svenska systemet..... 267

7.2 Regeringens styrning inom området 268
7.2.1 Politikområden, departement och intern samordning 269
7.2.2 Befintliga nationella strategier som har koppling till området..... 272
7.2.3 Statlig styrning genom regeringsuppdrag och myndighetsinstruktioner 281
7.2.4 Nationella samordnare m.m..... 281
7.2.5 Statsbidragens betydelse i styrningen av regioner och kommuner..... 282
7.2.6 Statsbidrag till organisationer och andra aktörer 283

7.3 Vissa centrala nationella aktörer 285
7.3.1 Fyra aktörer vars grunduppdrag uttryckligen avser våld 286
7.3.2 Ansvar kopplat till specifika sektorer..... 292
7.3.3 Ansvar knutet till vissa perspektiv eller frågor 298
7.3.4 Ansvar knutet till vissa insatser eller situationer 306
7.3.5 Länsstyrelserna utgör en länk mellan nationell och regional nivå..... 310
7.3.6 Tillsynens roll 314

7.4 Regioner och kommuner..... 317
7.4.1 Regioners och kommuners övergripande ansvarsområden 317
7.4.2 Den kommunala självstyrelsens betydelse för området våld mot barn 318
7.4.3 Om Sveriges Kommuner och Regioner 319

7.5 Kunskapsstyrning inom vård och omsorg 320

7.6 Styrningen av skolorna 321

7.7 Det civila samhället och näringslivet m.fl. 322
7.7.1 Civilsamhällesorganisationer m.m. 322
7.7.2 Idrottsrörelsen och övriga fritidssektorn 327
7.7.3 Trossamfund 328
7.7.4 Stiftelsen Allmänna Barnhuset 329
7.7.5 Näringslivet 330

7.8 Myndigheterna har en generell skyldighet att samverka 331

8 Främjande och förebyggande arbete mot våld mot barn . 333

8.1 Främjande och förebyggande arbete är grundläggande för att säkerställa barns rätt till en uppväxt fri från våld 334
8.1.1 Sverige ska vidta de åtgärder som behövs för att förebygga våld mot barn 334
8.1.2 Vad behövs enligt FN:s barnrättskommitté? 334

8.2 Vem kan och ska verka för att förebygga våld mot barn och vad behöver beaktas i ett sådant arbete? 336
8.2.1 Viktiga beståndsdelar i det främjande och förebyggande arbetet 336
8.2.2 Flera perspektiv behövs och alla former av våld som barn kan utsättas för behöver beaktas 341
8.2.3 Kunskap om risk- och skyddsfaktorer är grundläggande 341
8.2.4 Viktiga aktörer i det främjande och förebyggande arbetet nära individerna 342

8.3 Barns röster om att förebygga våld och vad som behövs ... 348

8.4 Vi ser att det finns brister 351
8.4.1 Normaliseringen är utbredd 351
8.4.2 Barn och vuxna saknar kunskap om våld 355
8.4.3 Den potential som finns tas inte fullt ut till vara .. 356
8.4.4 Otillräcklig kunskap bland yrkesverksamma 363
8.4.5 Det finns utmaningar med samverkan men också goda exempel 366
8.4.6 Man når inte fram till alla 371

8.4.7 Otillräcklig tillgänglighet och träffsäkerhet i stödet till föräldrar ... 373
8.4.8 Otillräckliga insatser till personer med förhöjd risk för att utöva våld får allvarliga konsekvenser för barn ... 380
8.4.9 Barnrättsperspektiv och tidigt förebyggande insatser hamnar i skymundan i bekämpandet av våld som barn utsätts för kopplat till kriminalitet ... 388
8.4.10 Ökad förekomst av mobbning och kränkningar i skolan och på nätet ... 389
8.4.11 Stora brister under lång tid för barn i samhällets vård ... 397
8.4.12 Otillräckligt arbete för att förebygga sexuellt våld som utövas på eller med hjälp av nätet ... 406

8.5 Ytterligare krafttag behövs – sammanfattande slutsatser ... 409
8.5.1 Större fokus behöver ligga på det främjande och förebyggande arbetet ... 409
8.5.2 Barns och vuxnas kunskap om våld och dess konsekvenser behöver förbättras ... 410
8.5.3 Stödet till föräldrar behöver förbättras ... 411
8.5.4 Insatser till barn och vuxna med förhöjd risk att utöva våld behöver stärkas ... 412
8.5.5 Särskilda insatser behövs för att skapa trygghet och förebygga våld i miljöer där barn vistas ... 413

9 Upptäckt av våld mot barn ... 415

9.1 Upptäckt är en förutsättning för att förverkliga barns rätt till skydd och rehabilitering ... 416
9.1.1 Sverige ska vidta de åtgärder som krävs för att identifiera våldsutsatthet ... 416
9.1.2 Vad behövs enligt FN:s barnrättskommitté? ... 417

9.2 Vem kan och ska bidra till upptäckt av våld mot barn och vad ska beaktas i det arbetet? ... 418
9.2.1 Professioner med anmälnings- och uppgiftsskyldighet ... 418

9.2.2 Offentliga aktörer som möter barnen, familjerna och våldsutövarna ... 421
9.2.3 Andra aktörer som är betydelsefulla ... 427

9.3 Kunskapstillämpning, arbetssätt och metoder för upptäckt av våld ... 429
9.3.1 Barns aktörskap och vuxnas ansvar att uppfatta signaler ... 430
9.3.2 Att se och förstå tecken på våldsutsatthet hos de yngsta barnen ... 431
9.3.3 Närvaron av trygga vuxna är grundläggande – på alla arenor där barn finns ... 432
9.3.4 Att ställa frågor om våld ... 433

9.4 Barns röster om upptäckt av våld och om hur information om våld borde hanteras ... 437

9.5 Vi ser att det finns brister ... 441
9.5.1 Många barn berättar inte om sin våldsutsatthet ... 441
9.5.2 Vuxna uppfattar inte signaler och missbedömer situationer ... 444
9.5.3 Yrkesverksamma frågar inte systematiskt om våld ... 445
9.5.4 Anmälningsskyldiga brister i att hantera och rapportera oro ... 449
9.5.5 Brister i bemötandet av barnet som är i en utsatt situation ... 451

9.6 Ytterligare krafttag behövs – sammanfattande slutsatser ... 452
9.6.1 Barns förutsättningar att signalera, agera och slå larm behöver stärkas ... 452
9.6.2 Vuxna behöver bli bättre på att upptäcka och agera vid tecken på våld ... 453
9.6.3 Ökad upptäckt av våld mot barn måste leda fram till ökat stöd ... 454

10 Skydd, stöd och behandling till barn som utsatts för våld ... 457

10.1 Barn som utsatts för våld har rätt till skydd, rehabilitering och social återanpassning ... 458

10.1.1 Sverige ska vidta de åtgärder som krävs för att tillgodose barns behov av skydd, stöd och behandling ... 458
10.1.2 Vad behövs enligt FN:s kommitté för barnets rättigheter? ... 459

10.2 Vem kan och ska tillgodose behov av skydd, stöd och behandling och vad ska beaktas i det arbetet? ... 461
10.2.1 Offentliga aktörers uppdrag och ansvar i förhållande till skydd, stöd och behandling ... 461
10.2.2 Andra aktörer som är betydelsefulla ... 467

10.3 Om kunskap, kunskapstillämpning och arbetssätt ... 468
10.3.1 Kunskap är grundläggande för rätt skydd, stöd och behandling ... 468
10.3.2 Att bedöma risker och behovet av skydd ... 469
10.3.3 Bedömning av omsorgsförmåga hos vuxna med ansvar för barnet ... 470
10.3.4 Bedömning av barnets hjälpbehov ... 471
10.3.5 Delaktighet i samband med skydds- och stödinsatser ... 475

10.4 Barns röster om skydd, stöd och behandling efter att ha utsatts för våld ... 476

10.5 Vi ser att det finns brister ... 480
10.5.1 Barn möter svårigheter när de vill ta del av samhällets insatser ... 481
10.5.2 Barns hjälpbehov leder inte alltid till insatser ... 485
10.5.3 Barn ges inte alltid förutsättningar för delaktighet ... 503
10.5.4 Insatserna motsvarar inte alltid det individuella behovet ... 507
10.5.5 Barn som utsatts för våld får inte alltid det stöd som behövs i vardagen ... 516

10.6 Ytterligare krafttag behövs – sammanfattande slutsatser ... 523
10.6.1 Tillgängligheten till skydd, stöd och behandling behöver förbättras ... 524
10.6.2 Barns delaktighet i utformning, genomförande och uppföljning behöver stärkas ... 526

10.6.3 Förmågan och möjligheterna att fånga upp och möta det individuella behovet behöver förbättras .. 527
10.6.4 Samverkan och samordning av insatser behöver stärkas 530
10.6.5 Barn behöver kunna få stöd i sin vardag 531

11 Brottmålsprocessen för barn som utsatts för våld 533

11.1 Barn ska få sina rättigheter tillgodosedda även i brottmålsprocessen 534
11.1.1 Barnets rättigheter i brottmålsprocessen enligt barnkonventionen 534
11.1.2 Rekommendationer till Sverige från FN:s kommitté för barnets rättigheter angående barn som är målsäganden och barnahus 536

11.2 Yrkesverksamma som möter barn som är målsägande i en brottmålsprocess 538
11.2.1 Särskild företrädare för barn 538
11.2.2 Målsägandebiträde 541
11.2.3 Barnförhörsledare som håller barnförhör 542
11.2.4 Åklagare som leder förundersökningar avseende brott mot barn 543
11.2.5 Domare som dömer i brottmål med barn som är målsägande 543

11.3 Barnets väg genom brottmålsprocessen 545
11.3.1 En brottsutredning initieras 545
11.3.2 Förberedelser inför att ett barn förhörs 547
11.3.3 När barnet förhörs 551
11.3.4 Efter barnförhöret 555
11.3.5 Information till barnet om åtalsbeslutet 556
11.3.6 Barnet i domstolen 557
11.3.7 Information till barnet om domslutet 558
11.3.8 Krav på skyndsamhet 559

11.4 Samverkan kring barn som misstänks vara utsatta för brott 559
11.4.1 Vilka krav ställs på de olika aktörerna kopplat till samverkan? 559

11.4.2 Barnahus – en modell för samverkan med barnets behov i fokus 562

11.5 Barns röster om brottmålsprocessen 567
11.5.1 Tydligare konsekvenser för förövare 568
11.5.2 Brist på barnets delaktighet 569
11.5.3 Brist på information till barnet 570
11.5.4 Brottmålsprocessen är svår att ta sig igenom 572
11.5.5 Brister i bemötandet har stor påverkan 573
11.5.6 Brottmålsprocessen tar för lång tid 575
11.5.7 Behovet av samordnade insatser och ett fungerande stöd 575

11.6 Vi ser att det finns brister 577
11.6.1 Brister i kunskap hos de yrkesverksamma 577
11.6.2 Brister när brottsutredningen initieras och barnförhöret förbereds 583
11.6.3 Brister i samband med förhöret och ett eventuellt åtalsbeslut 584
11.6.4 Brister avseende skyndsamhet i förundersökning och i samband med rättegång .. 591
11.6.5 Brister i samverkan kring barn som misstänks ha utsatts för brott 593

11.7 Ytterligare krafttag behövs – sammanfattande slutsatser ... 605
11.7.1 Barn ska få individanpassad information och ges goda förutsättningar att komma till tals och få sina åsikter beaktade 605
11.7.2 Yrkesverksamma ska bemöta barnet på ett respektfullt och anpassat sätt och ha särskild kompetens 607
11.7.3 Brottmålsprocessen ska vara så kort som möjligt utan att inskränka rättssäkerheten 609
11.7.4 Barn ska erbjudas stöd under och efter brottmålsprocessen 611
11.7.5 Samverkan måste ske med barnets behov i fokus – barnahusverksamheter ska finnas i hela Sverige och utvecklas 611

12 Kunskaper om våld mot barn, våldets konsekvenser samt effekten av samhällets insatser 615

12.1 Sveriges internationella åtaganden relaterat till kunskap, metodutveckling och uppföljning 616
12.1.1 Vilken data behövs för att förverkliga barns rätt till skydd mot våld? 616
12.1.2 Vad behövs enligt FN:s barnrättskommitté? 617
12.1.3 Beröringspunkter med Agenda 2030 och Istanbulkonventionen 618

12.2 Grundläggande om kunskaps- och metodutveckling samt uppföljning 619
12.2.1 Vad innebär ett evidensbaserat arbete? 619
12.2.2 Datainsamling, statistikutveckling och utvärdering 619
12.2.3 Olika tillvägagångssätt krävs för att mäta förekomst av våld 620
12.2.4 Metodutveckling och implementering 623
12.2.5 Indikatorer till stöd för uppföljning och utvärdering 625

12.3 Barns erfarenheter och synpunkter bidrar till kunskapsutveckling 626

12.4 Tillgängliga data 627
12.4.1 Officiell statistik 627
12.4.2 Information från hälso- och sjukvården 628
12.4.3 Information från socialtjänsten 632
12.4.4 SCB:s statistikdatabaser 635
12.4.5 Folkhälsomyndighetens statistikdatabaser 635
12.4.6 Brottsförebyggande rådets kriminalstatistik 635
12.4.7 Insamling av data via återkommande nationella undersökningar 636
12.4.8 Annan kunskapsinhämtning för att förebygga våld mot barn 641

12.5 Forskningens bidrag till kunskapsläget 641

12.6 Exempel från andra länder avseende datainsamling, statistik- och metodutveckling 644

12.6.1 Kanadas bevaknings- och uppföljningssystem om våld mot barn – The Child Maltreatment Surveillance Indicator Framework (CMSIF) 644
12.6.2 The California Evidence-based Clearinghouse for Child Welfare, CEBE. 645
12.6.3 Kunskapscenter om våld och traumatisk stress i Norge 645
12.6.4 Norska direktoratet för barn-, ungdoms- och familjefrågor (Bufdir) samlar och tillgängliggör statistik 646
12.6.5 KiVA – ett forsknings- och evidensbaserat antimobbningsprogram från Finland 647

12.7 Vi ser att det finns brister 647
12.7.1 Utmaningar med att göra barn delaktiga i kunskapsutvecklingen 648
12.7.2 Bristande möjlighet att följa upp våld som drabbar barn och samhällets insatser 649
12.7.3 Begränsad tillgång till kunskapsbaserade metoder och arbetssätt 654
12.7.4 Implementering av kunskapsbaserade metoder omfattas av utmaningar 656

12.8 Ytterligare krafttag behövs – sammanfattande slutsatser ... 657
12.8.1 Barn bör ha en aktiv och självklar roll inom kunskapsutvecklingen 657
12.8.2 Våld som drabbar barn måste följas upp regelbundet 658
12.8.3 Kunskapsbaserade metoder och arbetssätt behöver utvecklas och implementeras 660
12.8.4 Implementering av metoder och arbetssätt måste prioriteras 661

13 Vad som behöver beaktas vid utformningen av strategin 663

13.1 Vad innebär en ändamålsenlig styrning? 663

13.2 Vad behövs i en nationell strategi enligt FN:s barnrättskommitté? 664

13.3 Styrning inom tvärsektoriella frågor innebär generellt vissa utmaningar 666

13.4 Aktörernas uppfattning om den nuvarande styrningen och vad som behövs för ett framgångsrikt arbete mot strategins mål 667
13.4.1 Myndighetsinstruktioner möjliggör långsiktighet men tydlighet och resurser behövs 667
13.4.2 Det finns både för- och nackdelar med regeringsuppdrag 668
13.4.3 Våldsutsatta barns rättigheter behöver synliggöras mer i styrningen på nationell nivå 671
13.4.4 Stuprör måste undvikas och ett inkluderande förhållningssätt behövs 671
13.4.5 Vid styrningen behöver större vikt läggas vid behovsanalys och uppföljning 672
13.4.6 Styrningen behöver beakta att kapacitet och förutsättningar skiljer sig åt över landet men också ställa krav 673
13.4.7 Det finns en önskan om att bygga på den struktur som finns 674

13.5 Erfarenheter från den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 674

13.6 En nordisk utblick – inspiration för en svensk strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn 676
13.6.1 Norge 676
13.6.2 Danmark 678
13.6.3 Finland 679
13.6.4 Island 681
13.6.5 Nordiska erfarenheter att ta lärdom av 682

13.7 Sammanfattande reflektioner 682
13.7.1 Strategin måste omfatta alla barn och alla former av våld som barn kan utsättas för 683
13.7.2 Områdets bredd ställer krav på styrning, kartläggning, planering och uppföljning på alla nivåer 684
13.7.3 Arbetet mot strategins mål behöver samordnas 686

13.7.4 Styrningen behöver både ge utrymme och möjliggöra såväl prioritering som långsiktighet .. 689
13.7.5 Kopplingen mellan nationell nivå och regional/lokal nivå måste säkerställas 690
13.7.6 Civilsamhällets aktörer behöver ges förutsättningar 691
13.7.7 Strukturen behöver bidra till att stärka förutsättningarna för samverkan 692

14 En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn 695

14.1 Strategins övergripande målsättning är att varje barn ska ha en uppväxt fri från våld 696

14.2 Strategins utgångspunkter 697
14.2.1 Allt våld mot barn kan förebyggas 697
14.2.2 Allt våld ska synliggöras och inget våld kan accepteras 698
14.2.3 Barnets rättigheter är inte förhandlingsbara 699
14.2.4 Barn behöver ses som *både* kompetenta *och* särskilt skyddsvärda 699

14.3 Strategins fem mål 701
14.3.1 Våld mot barn ska förebyggas 701
14.3.2 Barns våldsutsatthet ska upptäckas 702
14.3.3 Barn ska få det skydd och stöd samt den behandling de har rätt till 703
14.3.4 Barns rättigheter i brottmålsprocessen ska tillgodoses 704
14.3.5 Kunskaps- och metodutvecklingen ska stärkas ... 704

14.4 Hur målen ska nås 705
14.4.1 Alla ska arbeta för att uppnå strategins mål men vissa behöver ges särskilda uppgifter 705
14.4.2 Flera olika perspektiv behöver beaktas 706
14.4.3 Grundläggande förutsättningar som behöver beaktas i arbetet mot strategins mål 707
14.4.4 Överblick över utredningens strukturella förslag... 709

14.5 Folkhälsomyndigheten ges en central roll i strategiarbetet 712
14.5.1 Folkhälsomyndigheten har goda förutsättningar för att axla rollen som samordnare av strategin 713
14.5.2 Andra aktörer som övervägts för uppdraget 716
14.5.3 Om uppdraget 717
14.5.4 Uppdraget behöver resurssättas och regleras i Folkhälsomyndighetens instruktion 724

14.6 Ett antal nationella aktörer ska bidra särskilt i det övergripande arbetet för att uppnå strategins mål 724
14.6.1 Aktörer som särskilt behöver bidra i strategiarbetet 725
14.6.2 Folkhälsomyndigheten behöver få in uppgifter även från andra aktörer 729

14.7 Länsstyrelserna ska stödja det lokala och regionala arbetet ... 730
14.7.1 Regional samverkan och sektorsövergripande handlingsplaner bör eftersträvas 730
14.7.2 Länsstyrelserna är lämpliga aktörer att stödja och bidra i det regionala arbetet mot våld mot barn 731
14.7.3 Om uppdraget och hur det bör regleras 734
14.7.4 Arbetet mot våld mot barn bör redovisas särskilt 739
14.7.5 Ikraftträdande 740

14.8 Kommunövergripande kartläggningar, analyser och åtgärdsplaner 741
14.8.1 Ansvaret för att bedriva ett kommunövergripande kunskapsbaserat och systematiskt arbete mot våld mot barn behöver lagstadgas 742
14.8.2 Kommunerna ska kartlägga och analysera behoven samt upprätta planer för de åtgärder som man avser att vidta 748
14.8.3 Kommunstyrelsen ska ansvara för ledningen av arbetet 757
14.8.4 Ikraftträdande 758

14.9 Statsbidrag förstärker förutsättningarna och ger fler möjlighet att bidra i arbetet 759
14.9.1 Statsbidrag för kvalitetsutveckling och samverkan 759
14.9.2 Utökade möjligheter till statsbidrag till organisationer och andra som är verksamma inom området 760

14.10 Återkommande handlingsplaner från regeringen 761

14.11 Regeringen ska återkommande redovisa arbetet till riksdagen 763

14.12 Utvärdering av strategins genomförande 764

15 Prioriterade insatsområden och åtgärder 765

15.1 Våld mot barn ska förebyggas 766
15.1.1 Förstärkt fokus på främjande och förebyggande arbete 766
15.1.2 Kunskapen om våld och våldets konsekvenser ska öka hos barn och vuxna 780
15.1.3 Stödet till föräldrar ska stärkas 784
15.1.4 Insatserna till barn och vuxna som utövar eller riskerar att utöva våld mot barn ska stärkas 790
15.1.5 Särskilda insatser ska vidtas för att skapa trygghet och förebygga våld i miljöer där barn vistas 794

15.2 Barns våldsutsatthet ska upptäckas 802
15.2.1 Förutsättningarna för barn att reagera på våldet och signalera till omgivningen ska stärkas 803
15.2.2 Vuxnas förutsättningar och förmåga till upptäckt samt att agera vid tecken på våld ska förbättras 808
15.2.3 Informationshanteringen samt omsorgen om barnet vid misstanke om våld ska förbättras 814

15.3 Barn ska få det skydd och stöd samt den behandling de har rätt till 816
15.3.1 Tillgängligheten till skydd, stöd och behandling ska förbättras 817
15.3.2 Barns delaktighet i utformning, genomförande och uppföljning av insatser ska stärkas 820

15.3.3 Förmågan och möjligheterna att fånga upp och möta barns individuella behov ska förbättras 826
15.3.4 Samverkan och samordning ska stärkas 834
15.3.5 Stödet i barns vardag ska stärkas 838

15.4 Barns rättigheter i brottmålsprocessen ska tillgodoses 844
15.4.1 Barn ska få individanpassad information under brottmålsprocessen och ges goda förutsättningar att komma till tals och få sina åsikter beaktade 845
15.4.2 Yrkesverksamma ska bemöta barnet på ett respektfullt och anpassat sätt och ha särskild kompetens 849
15.4.3 Brottmålsprocessen ska vara så kort som möjligt utan att inskränka rättssäkerheten 857
15.4.4 Barn ska erbjudas stöd under och efter brottmålsprocessen 861
15.4.5 Samverkan måste ske med barnets behov i fokus – barnahusverksamheter ska finnas i hela Sverige och utvecklas 864

15.5 Kunskaps- och metodutvecklingen ska stärkas 889
15.5.1 Barn ska ha en självklar roll inom kunskapsutvecklingen 890
15.5.2 Uppföljningen av våld som drabbar barn ska förbättras 894
15.5.3 Tillgången till kunskap ska öka 902
15.5.4 Stärkt implementering av tillgänglig kunskap 905

16 Konsekvenser av utredningens förslag 913

16.1 Konsekvenser för barn och barns rättigheter 914

16.2 Konsekvenser för folkhälsan 915

16.3 Samhällsekonomiska konsekvenser 915

16.4 Ekonomiska konsekvenser 916
16.4.1 Folkhälsomyndigheten ges en central roll 917
16.4.2 Länsstyrelserna ska stödja det lokala och regionala arbetet 917
16.4.3 Kommunövergripande kartläggningar, analyser och åtgärdsplaner 919

16.4.4 Statsbidrag förstärker förutsättningarna och ger fler möjlighet att bidra i arbetet 919
16.4.5 Reglering av samverkan kring barn som misstänks ha utsatts för våld 921
16.4.6 Brottsoffermyndigheten får i uppdrag att samordna, ge stöd och följa upp utvecklingen 921
16.4.7 Utökade medel till forskning om barn och våld ... 922
16.4.8 Finansiering av utredningens förslag 922

16.5 Konsekvenser för myndigheternas verksamhet 923

16.6 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen 923

16.7 Övriga konsekvenser 924
16.7.1 Konsekvenser för jämställdheten 924
16.7.2 Konsekvenser för möjligheterna att uppnå det funktionshinderspolitiska målet 925
16.7.3 Konsekvenser för möjligheterna att uppnå de integrationspolitiska målen 926
16.7.4 Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet 927

17 Författningskommentar 929

17.1 Förslaget till lag med vissa bestämmelser om kommuners ansvar för att förebygga och bekämpa våld mot barn 929

17.2 Förslaget till lag om ändring i polislagen (1984:387) 936

17.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:609) om målsägandebiträde 937

17.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga 939

17.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn 940

17.6 Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) 942

17.7 Förslaget till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) 945

17.8 Förslaget till förordning om ändring i förundersökningskungörelsen (1947:948) 946

17.9 Förslaget till förordning om ändring i förordningen (2015:743) med instruktion för Åklagarmyndigheten 950

17.10 Förslaget till förordning om ändring i förordningen (2021:995) om länsstyrelsernas regionala arbete mot mäns våld mot kvinnor 951

Särskilda yttranden 953

Referenser 975

Bilagor

Bilaga 1 Kommittédirektiv 2021:29 1019

Bilaga 2 Kommittédirektiv 2022:17 1039

Bilaga 3 Rapport om barns röster från Bris 1041

Bilaga 4 Rapport om barns röster från Riksförbundet Attention 1063

Bilaga 5 Rapport om barns röster från Ecpat 1077

Bilaga 6 Rapport om barns röster från Gapf 1105

Bilaga 7 Rapport om barns röster från Maskrosbarn 1117

Bilaga 8 Rapport om barns röster från Stiftelsen 1000 Möjligheter 1129

Bilaga 9 Barns delaktighet i socialtjänstens öppenvårdsinsatser 1147

Bilaga 10 Barn och unga som utsätts för våld och övergrepp: livsvillkor, sårbarhet och det betingade aktörskapet 1153

Bilaga 11 Hur kan skolan verka kompensatoriskt för de elever som lever med våld nära inpå i sin vardag? 1159

Bilaga 12 Om våld mot barn med funktionsnedsättning 1161

Sammanfattning

Alla barn har rätt att skyddas från våld och det är ett samhälleligt ansvar att arbeta för att förverkliga denna grundläggande rättighet. Sverige har som ambition att vara ett föregångsland i arbetet för att förebygga och bekämpa våld mot barn. Arbetet för att säkerställa rättigheter som omfattar barn som utsätts för, eller riskerar att utsättas för, våld sker genom en rad insatser inom olika delar av samhället. Trots de ansträngningar som görs är det många barn som drabbas. Även samhällets förmåga att tillgodose barns rätt till skydd, rehabilitering och återanpassning brister i många fall – ofta med allvarliga och långvariga konsekvenser för det drabbade barnet. Våld utgör således ett utbrett samhällsproblem som hotar barns rätt till hälsa, liv och utveckling.

I detta betänkande lämnar vi förslag på en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn. Strategin omfattar alla olika former av våld som barn kan utsättas för, oavsett var våldet utövas eller av vem. Strategin slår fast en övergripande målsättning samt *fem långsiktiga mål* som anger riktningen för arbetet under den närmaste tioårsperioden. Vi lämnar även förslag till en organisation för genomförande, kunskapsutveckling och uppföljning.

Inom strategins fem långsiktiga mål har vi ringat in ett antal övergripande *insatsområden* där vi bedömer det som särskilt angeläget att åstadkomma en förändring. Kopplat till dessa insatsområden gör vi 23 bedömningar och lämnar 59 förslag till åtgärder som vi anser bör genomföras för att driva utvecklingen framåt. Sammantaget är strategin och den tillhörande handlingsplanen en ambitionshöjning som innebär en kraftfull förstärkning av arbetet mot våld mot barn. Samtliga förslag som vi lämnar tar sin utgångspunkt i de synpunkter vi fått från barn och barnets rättigheter enligt FN:s konvention om barnets rättigheter.

Våld mot barn får allvarliga konsekvenser

Våld mot barn för med sig allvarliga hälsokonsekvenser under barndomen och i det fortsatta livet. Det kan handla om allt från dödliga skador till skador som leder till funktionsnedsättningar av olika slag, fysiska och psykiska hälsoproblem, sexuellt överförbara infektioner och försämrad kognitiv förmåga. Våldet för även med sig negativa psykiska och emotionella konsekvenser, såsom känslor av övergivenhet och osäkerhet, anknytningssvårigheter, traumatisering, oro och svag självkänsla. En del individer utvecklar psykisk ohälsa i form av depression och ångest, självmordsförsök eller ett skadligt beteende.

Psykisk ohälsa innebär även en ökad risk för annan utsatthet, såsom svårigheter i skolan eller med sociala relationer. Skolmisslyckande och skolavhopp riskerar i sin tur att medföra försämrade framtidsutsikter och försämrade möjligheter på arbetsmarknaden. Andra beteendemässiga konsekvenser kan drabba såväl individen som omgivningen genom aggressivt, våldsamt eller självdestruktivt beteende. Det kan även leda till brottsligt beteende och lagöverträdelser eller försämrade relationer till andra människor. Exponering för våld ökar dessutom risken för att drabbas av ytterligare övergrepp.

Våld mot barn ska ses som en folkhälsofråga av betydelse

Det finns starkt vetenskapligt stöd för att barns utsatthet för våld utgör en betydande folkhälsofråga. Våld mot barn har bäring på alla åtta målområden inom den nationella folkhälsopolitiken. Våld mot barn är dessutom, utöver att vara en central fråga ur ett barnrätts- och folkhälsoperspektiv, förenat med stora samhällsekonomiska konsekvenser. Det är mot bakgrund av ovanstående vår uppfattning att våld mot barn inte enbart får ses som allvarligt för *de barn* som drabbas, det måste också i mycket högre grad erkännas som det betydande och allvarliga *samhällsproblem* på strukturell nivå som det faktiskt handlar om. Genom att, som vi föreslår, länka arbetet med strategin för att förebygga och bekämpa våld mot barn till befintliga strukturer för folkhälsoarbetet ges helt andra möjligheter att angripa frågan om våld mot barn med den systematik och struktur som krävs. Det ger bättre förutsättningar för ett långsiktigt arbete med frågan på alla nivåer i samhället, från den lokala till den centrala beslutsnivån.

Strategins övergripande mål är att varje barn ska ha en uppväxt fri från våld

Av barnkonventionen framgår bland annat att Sverige ska vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa, sociala och utbildningsmässiga åtgärder för att skydda barn mot alla former av våld.[1] Sverige ska till fullo utnyttja sina tillgängliga resurser för att vidta sådana åtgärder.[2] Det är mot denna bakgrund självklart att en nationell strategi på området ska ha ett fokus på att förhindra att våld över huvud taget utövas. Det övergripande målet med arbetet inom ramen för strategin är därför att varje barn ska ha en uppväxt fri från våld. Den nationella strategin för att förebygga och bekämpa våld mot barn och de förslag som lämnas är utformade för att omfatta alla barn och alla former av våld som barn kan utsättas för, oavsett i vilken situation våldet utövas och av vem. Det handlar alltså om en nollvision i arbetet mot våld mot barn.

Strategins utgångspunkter

I arbetet med strategin har vi utgått ifrån att allt våld mot barn kan förebyggas, att alla former av våld som barn kan utsättas för måste synliggöras, att barns rättigheter inte är förhandlingsbara, och att barn behöver ses som både kompetenta och särskilt skyddsvärda. Utgångspunkterna syftar till att skapa en gemensam förståelse för problematiken, de utmaningar som samhället står inför och på vilket sätt dessa utmaningar bör tacklas.

Strategins fem långsiktiga mål

Den nationella strategin har fem långsiktiga mål som anger inriktningen för arbetet mot det övergripande målet att varje barn ska ha en uppväxt fri från våld:

1. Våld mot barn ska förebyggas.
2. Barns våldsutsatthet ska upptäckas.
3. Barn ska få det skydd och stöd samt den behandling de har rätt till.

[1] Artikel 19 FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).
[2] Artikel 4 FN:s konvention om barnets rättigheter.

4. Barns rättigheter i brottmålsprocessen ska tillgodoses.
5. Kunskaps- och metodutvecklingen ska stärkas.

Våld mot barn ska förebyggas

Ett främjande och förebyggande arbete mot våld handlar om att skapa trygga miljöer för barn exempelvis genom föräldraskapsstöd som främjar trygga hemmiljöer, om insatser för att främja trygga stadsmiljöer och digitala miljöer och om insatser som främjar trygga förskole-, skol-, fritids- och institutionsmiljöer. Det handlar också om att öka barns och vuxnas kunskaper, att synliggöra och avnormalisera våld samt att motverka attityder och värderingar som riskerar att legitimera våldshandlingar av olika slag. Arbetet behöver omfatta så väl tidiga insatser som når ut brett till hela befolkningen, som insatser som riktas till avgränsade grupper som har förhöjd risk att utöva eller utsättas för våld.

I vår utredning har vi funnit brister i det främjande och förebyggande arbetet. Enbart det faktum att många barn utsätts för våld visar att det förebyggande arbetet är otillräckligt. Utifrån det som barn beskriver är det tydligt att våld normaliseras i barns vardag. När våld och negativa beteenden normaliseras motverkas möjligheten till förändring och våldet riskerar att trappas upp. Såväl barn som vuxna vittnar om att man saknar kunskap om våld, något som är en viktig del i att motverka normalisering och förebygga våld. Kunskap om våld och om barns rättigheter kan bland annat bidra till att öka barns och vuxnas förmåga att känna igen våld och att agera.

Vidare har vi i vår utredning kunnat se att det främjande och förebyggande arbetet påverkas av utmaningar kopplade till samverkan, och att den potential som finns hos verksamheter och aktörer inte fullt ut tas till vara. Exempelvis att skolans möjligheter att nå barn med kunskaper om våld och rätt till hjälp inte nyttjas fullt ut samt att det finns utmaningar för socialtjänsten att bedriva ett främjande och förebyggande arbete.

Andra brister som vi sett är att det främjande och förebyggande arbetet inte når fram till alla och att tillgängligheten och träffsäkerheten brister i stödet till föräldrar. Det finns även utrymme för förbättringar när det gäller insatser till personer med förhöjd risk att utöva våld. Här är det inte minst viktigt att synliggöra det våld som

barn utsätter andra barn för. De insatser som görs för att förebygga att barn utsätts för våld i skolan, i samhällsvården och på nätet är också långt ifrån tillräckliga.

Barns våldsutsatthet ska upptäckas

Varje barn har rätt att skyddas mot alla former av våld. En tidig upptäckt, som leder till stöd, kan vara avgörande för att minska risken för framtida ohälsa. Det kan vara svårt för ett barn att själv berätta om sin utsatthet. Samhället har därför ett stort ansvar att aktivt arbeta för att upptäcka våldsutsatthet, möjliggöra för barn att berätta och omhänderta information om våldsutsatthet på ett varsamt sätt.

Vår utredning har visat att mer måste göras om barn som är utsatta för våld i högre utsträckning ska upptäckas. Att upptäcka barns våldsutsatthet är också en grundläggande förutsättning för att förverkliga barnets rätt till skydd, stöd och behandling. Personer som finns runt barnen missar många gånger barns signaler och tecken på våld. Det händer även att barns berättelser om våld inte tas på allvar och att vuxna missbedömer barnets situation. Förutom att kunna känna igen risker för och tecken på våldsutsatthet kan rutinmässiga frågor inom elevhälsa, vård och omsorg vara ett sätt att upptäcka våldsutsatthet hos barn. I dag ställs dock inte alltid sådana frågor. Det är även viktigt att stärka barns egna möjligheter att berätta om våldet – att skapa tillfällen, att ge barnet tillgång till trygga vuxna och att göra våldet pratbart. Just vikten av trygga vuxna som man känner tillit till och förtroende för lyfts av barn som särskilt viktigt. Det beskrivs även av flera barn som något som man saknat. Vidare har vi i vår utredning kunnat se att barn som berättar om våld inte alltid bemöts på ett anpassat och respektfullt sätt. Det finns brister och förbättringsbehov kopplat till hur vuxna hanterar kännedom om barns våldsutsatthet.

Barn ska få det skydd och stöd samt den behandling som de har rätt till

Barn som utsatts för våld eller riskerar att utsättas för våld har rätt till skydd, rehabilitering och social återanpassning.[3] Barn har rätt till

[3] Artikel 39 FN:s konvention om barnets rättigheter.

bästa möjliga hälsa.[4] När ett barn utsätts för våld är den primära åtgärden att få stopp på våldet och se till att barnets behov av skydd från detta tillgodoses. I vissa fall krävs omedelbara ingripanden som även kan behöva ske mot barnets vilja eller utan att barnets vårdnadshavare gett sitt samtycke till detta.

När barnets säkerhet är tryggad och skyddet är tillgodosett behöver barnet också, vid behov, få möjlighet till behandling för de skador barnet fått. Barnet behöver ofta bearbeta sina upplevelser och då finns det många gånger behov av stödjande insatser från omgivningen. Förutom att välfungerande och individuellt anpassade insatser för stöd och behandling kan minska eller förkorta lidandet för barnet på kort sikt, kan det också på längre sikt ha stor betydelse för barnets möjligheter att bearbeta eventuella traumatiska upplevelser och att skapa en fungerande vardag. Att varje barn som utsatts för våld får sin rätt till skydd, stöd och behandling tillgodosett är en central uppgift för olika aktörer i samhället.

I vår utredning har vi sett att barn möter svårigheter när de vill ta del av samhällets insatser, bland annat att den information som finns om samhällets insatser och möjligheterna att få hjälp är otillräcklig, att informationen inte är tillräckligt anpassad och att den inte når fram. Barns hjälpbehov leder inte heller alltid till insatser. Exempelvis finns det brister i socialtjänstens förmåga att fånga upp och möta barns hjälpbehov och långa väntetider till hälso- och sjukvården drabbar våldsutsatta barn med psykisk ohälsa. Vi har också sett att barn ibland blir utan insatser, eller att insatser fördröjs, eftersom barnets behov fallit mellan stolarna hos olika aktörer. Det förekommer också att insatser som ges brister i individuell anpassning, helhetssyn och samordning. Vidare har vi sett brister kopplat till barns förutsättningar för delaktighet och att barn drabbas av bristfälligt bemötande och otillräcklig information.

Barns rättigheter i brottmålsprocessen ska tillgodoses

Många barn som utsatts för våld behöver genomgå en eller flera delar i en brottmålsprocess. Brottmålsprocessen har en viktig funktion i det samhälleliga skyddet mot våld mot barn. Barnet har rätt att få komma till tals och få sina åsikter beaktade, rätt till ett respektfullt

[4] Artikel 24 FN:s konvention om barnets rättigheter.

bemötande, rätt till stöd och rätt att kontinuerligt få anpassad information om vad som händer och varför.[5] Att vara delaktig i en brottmålsprocess kan väcka många känslor och vara svårt för ett barn som utsatts för våld. Det är därför viktigt att samhället aktivt verkar för att barns rättigheter tillförsäkras genom hela processen.

Barn och unga påminner om att det till synes självklara ännu inte finns på plats i brottmålsprocesser som rör barn som misstänks ha utsatts för våld. Barn behöver i större utsträckning mötas med omtanke, tas på allvar och ges förutsättningar att förstå sammanhanget de befinner sig i. I vår utredning har vi sett att det finns brister i kunskap om våldsutsatta barns behov och rättigheter hos yrkesverksamma inom brottmålsprocessen och att barn som misstänks ha utsatts för brott inte alltid bemöts på ett anpassat och respektfullt sätt. Barn får inte heller alltid den information som de har rätt till eller förutsättningar för delaktighet. I vissa fall tar brottmålsprocessen lång tid vilket kan vara psykiskt påfrestande för barnet. Alla barn får inte heller det stöd som de behöver i samband med processen och de olika aktörerna kring barnet samverkar inte alltid i tillräckligt hög utsträckning för att möta barnets behov och rättigheter.

Kunskaps- och metodutvecklingen ska stärkas

Ett långsiktigt arbete i syfte att förebygga och bekämpa våld mot barn är beroende av aktuell och tillförlitlig kunskap om våldet, om de behov som finns och om metoder och arbetssätt som är verksamma. Det behöver finnas en struktur för att utveckla ny och situationsanpassad kunskap i takt med att omvärlden förändras och nya behov uppkommer. Den kunskap som tas fram behöver kunna anpassas utifrån specifika situationer eller utmaningar som finns lokalt. Samtidigt finns det också behov av samordning och förmåga att säkerställa att ny kunskap sprids och används för att hitta synergieffekter, effektivisera och hushålla med samhällets resurser.

I vår utredning har vi sett att det finns utrymme för förbättringar i dessa avseenden. Den officiella statistiken som rör våld mot barn är begränsad. Möjligheten till datainsamling och statistikutveckling via register är otillräcklig. Detta bidrar till bristfälliga möjligheter att

[5] Artikel 12 och 19 FN:s konvention om barnets rättigheter.

följa upp det våld som drabbar barn, de insatser som ges av samhället och vilka effekter som vidtagna åtgärder har.

Det finns ett stort behov av ökad tillgång till kunskapsbaserade metoder och arbetssätt samtidigt som implementeringen av befintlig kunskap i verksamheterna också är ojämn och präglad av utmaningar.

Struktur för strategins genomförande

För att nå framgång med en strategi som ska förebygga och bekämpa våld mot barn krävs ett kunskapsbaserat, aktivt och långsiktigt arbete från en rad olika samhällsaktörer. Ett sådant arbete behöver präglas av struktur, samordning, och samverkan och utredningen föreslår därmed en struktur och organisation för strategins genomförande med syfte att stödja arbetet mot strategins mål. Den struktur och organisation för genomförandet som utredningen föreslår, presenteras i korthet här.

Folkhälsomyndigheten ges en stödjande, samordnande och uppföljande roll

Genomförandet av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa våld mot barn kräver en aktör som har ett särskilt ansvar för att stödja, hålla samman och driva arbetet med strategin framåt. Vårt förslag är att detta uppdrag ska ges till Folkhälsomyndigheten. I Folkhälsomyndighetens uppdrag ska bland annat ingå att inom området våld mot barn:

- samordna och ge stöd i det nationella arbetet med strategin för att förebygga och bekämpa våld mot barn, samt stödja utvecklingsarbete på lokal och regional nivå,
- verka för kunskapsutveckling och kunskapsförmedling på nationell, regional och lokal nivå,
- följa upp utvecklingen inom strategins mål, sammanställa resultatet av genomförda insatser och identifiera behov av ytterligare insatser,
- vid behov bistå regeringen med underlag som kan vara ett stöd för dess styrning av arbetet samt var tredje år lämna förslag till regeringens handlingsplan.

Folkhälsomyndigheten ska samverka med, och verka för samverkan mellan, relevanta myndigheter och andra aktörer. Barn ska involveras i arbetet. I uppdraget ingår framtagande av indikatorer för att följa utvecklingen mot strategins mål.

Ett antal nationella aktörer ska bidra särskilt i arbetet för att uppnå strategins mål

För att uppnå strategins mål förutsätts medverkan från en rad olika myndigheter och aktörer. För att säkerställa detta ges 27 statliga myndigheter och andra nationella aktörer i uppdrag att särskilt delta i och bidra till arbetet för att uppnå strategins mål. I detta ligger att delta i och aktivt bidra till samverkan med Folkhälsomyndigheten och med varandra. Det innefattar också att, avseende det egna verksamhetsområdet, inge underlag som Folkhälsomyndigheten behöver för att kunna genomföra sitt uppdrag. Myndigheterna och aktörerna ska följa upp utvecklingen inom strategins mål, sammanställa resultatet, samt identifiera åtgärder som bör vidtas och områden där det finns särskilda behov av att åstadkomma en förbättring.

Länsstyrelserna ska stödja det lokala och regionala arbetet

En mycket stor del av det arbete som berörs av den nationella strategins mål utförs regionalt och lokalt och många aktörer, såväl offentliga som i civilsamhället, behöver involveras. Det handlar om exempelvis förskolor och skolor, hälso- och sjukvård, socialtjänst, polis, idrottsrörelsen och andra organisationer i ideell sektor. Aktörerna styrs av olika regelverk, har olika syften och olika grundläggande uppgifter. Framtagande och genomförande av regionala sektorsövergripande kartläggningar, analyser och handlingsplaner måste stimuleras och underlättas. Länsstyrelserna åläggs därför ett särskilt ansvar att stödja det lokala och regionala arbetet för att uppnå strategins mål. I uppdraget ingår bland annat att bidra till:

– framtagandet och genomförandet av regionala sektorsövergripande strategier och handlingsplaner,
– införandet av effektiva metoder, arbetssätt och kunskapsstöd i regionala och lokala verksamheter,

– samarbetet på lokal, regional och nationell nivå, och
– utbildning och kompetensutveckling i länet.

En viktig del på den lokala och regionala nivån är att säkerställa att arbetet mot våld mot barn samordnas med det som redan bedrivs på angränsande och korsande områden. En god samordning kan bidra till effektivitetsvinster och möjliggöra att kunskap och lärdomar om framgångsrika metoder och arbetssätt sprids mellan olika områden.

Kommunövergripande kartläggningar, analyser och åtgärdsplaner ska genomföras

Kommunerna har såväl ett stort ansvar som goda möjligheter att arbeta främjande och förebyggande, att upptäcka barns våldsutsatthet och att identifiera och ge det skydd och stöd som behövs. Vi föreslår därför att en ny lag, *lagen med vissa bestämmelser om kommuners ansvar för att förebygga och bekämpa våld mot barn*, ska införas som förtydligar hur kommunerna ska arbeta mot våld mot barn genom kommunövergripande kartläggning, analys och planering. Lagens syfte är att säkerställa att kommunerna utifrån ett kunskapsbaserat underlag kontinuerligt tar ställning till behovet av åtgärder för att säkerställa varje barns rätt till bland annat skydd från våld enligt FN:s konvention om barnets rättigheter.

Enligt den föreslagna regleringen ska kommunerna minst var tredje år ta fram en lägesbild, som med utgångspunkt i den nationella strategin, ger en uppdaterad bild av situationen och behovet av ytterligare åtgärder inom kommunens ansvarsområden för att

– våld mot barn ska förebyggas,
– barns utsatthet för våld ska upptäckas,
– barnets rätt till skydd, stöd och behandling ska tillgodoses, och
– barns rättigheter ska tillgodoses i brottmålsprocessen.

Med lägesbilden som underlag ska kommunen besluta om vilka åtgärder som kommunen avser att vidta för att säkerställa ett effektivt arbete inom ovan nämnda områden (åtgärdsplan). Barn ska involveras i arbetet. Om lägesbilden visar att det finns behov av kunskaps-

utveckling, kompetenshöjande insatser eller stärkt samverkan mellan aktörer, inom kommunen eller med externa aktörer, ska åtgärdsplanen innehålla en särskild planering för vilka åtgärder som kommunen avser att vidta för att uppfylla det behovet.

Statsbidrag ska öka förutsättningarna för att bidra i arbetet

För att stärka förutsättningarna för samhällets aktörer att bedriva ett strukturerat arbete för att förebygga och bekämpa våld mot barn ska särskilda medel avsättas för ändamålet. Statsbidrag om 100 miljoner kronor per år i tre år ska utges för kvalitetsutveckling och samverkan i regioner och kommuner. Statsbidrag om 50 miljoner kronor per år i tre år ska även inrättas för att ge ideella organisationer och andra aktörer möjlighet att bidra i arbetet för att nå målen för den nationella strategin.

Tillgången till kunskap behöver öka

Kunskapen om vilka metoder och arbetssätt som är verkningsfulla i arbetet med att förebygga och bekämpa våld mot barn behöver öka. För detta ändamål föreslår utredningen en satsning på sammanlagt en miljard kronor under strategiperioden. Det handlar både om utökade medel till forskning om barn och våld samt statsbidrag till stöd för praktiknära forskning, metodutveckling eller implementering.

Återkommande handlingsplaner och regelbunden redovisning av arbetet

Vi föreslår att regeringen var tredje år ska upprätta en handlingsplan med åtgärder för att uppnå målen inom den nationella strategin. Handlingsplanen bör, utöver specificerade åtgärder, ange de insatsområden som regeringen anser ska prioriteras av myndigheter, regioner, kommuner och andra aktörer under den kommande perioden. Vidare föreslås regeringen lämna en skriftlig redogörelse till riksdagen med en uppföljning och beskrivning av vidtagna åtgärder, var tredje år.

Prioriterade insatsområden

För att förverkliga de fem långsiktiga målen i strategin har vi ringat in ett antal övergripande områden där vi bedömer det som särskilt angeläget att åstadkomma en förändring. Dessa områden benämner vi *insatsområden*. Även om områdenas relevans regelbundet bör övervägas och vid behov revideras under strategiperioden, är vår bedömning att insatsområdena bör kunna gälla över en längre tidsperiod. De insatsområden som vi föreslår för respektive mål är:

Våld mot barn ska förebyggas

- Förstärkt fokus på främjande och förebyggande arbete.
- Kunskapen om våld och våldets konsekvenser ska öka hos barn och vuxna.
- Stödet till föräldrar ska stärkas.
- Insatserna till barn och vuxna som utövar eller riskerar att utöva våld mot barn ska stärkas.
- Särskilda insatser ska vidtas för att skapa trygghet och förebygga våld i miljöer där barn vistas.

Barns våldsutsatthet ska upptäckas

- Förutsättningarna för barn att reagera på våldet och signalera till omgivningen ska stärkas.
- Vuxnas förutsättningar och förmåga till upptäckt samt att agera vid tecken på våld ska förbättras.
- Informationshanteringen och omsorgen om barnet vid misstanke om våldsutsatthet ska förbättras.

Barn ska få det skydd och stöd samt den behandling de har rätt till

- Tillgängligheten till skydd, stöd och behandling ska förbättras.

- Barns delaktighet i utformning, genomförande och uppföljning av insatser ska stärkas.
- Förmågan och möjligheterna att fånga upp och möta varje barns behov ska förbättras.
- Samverkan och samordning av insatser ska stärkas.
- Stödet i barns vardag ska stärkas.

Barns rättigheter i brottmålsprocessen ska tillgodoses

- Barn ska få individanpassad information och ges goda förutsättningar att komma till tals och få sina åsikter beaktade.
- Yrkesverksamma ska bemöta barnet på ett respektfullt och anpassat sätt och ha särskild kompetens.
- Brottmålsprocessen ska vara så kort som möjligt utan att inskränka rättssäkerheten.
- Barn ska erbjudas stöd under och efter brottmålsprocessen.
- Samverkan måste ske med barnets behov i fokus – barnahusverksamheter ska finnas i hela Sverige och utvecklas.

Kunskaps- och metodutvecklingen ska stärkas

- Barn ska ha en självklar roll inom kunskapsutvecklingen.
- Uppföljningen av våld som drabbar barn ska förbättras.
- Tillgången till kunskap ska öka.
- Stärkt implementering av tillgänglig kunskap.

Rekommenderade åtgärder som ska kopplas till strategins insatsområden

Till varje insatsområde lämnar vi ett antal förslag på åtgärder som vi bedömer behöver genomföras samt, i vissa fall, mer generellt hållna bedömningar av vad vi ser som viktigt i det fortsatta arbetet inom

respektive insatsområde. I betänkandet lämnar vi 23 bedömningar och vi presenterar sammanlagt 59 förslag på åtgärder.

De åtgärder som vi lyfter fram i vår handlingsplan ska inte betraktas som uttömmande, och det är inte uteslutet att även andra insatser kommer att visa sig vara angelägna att genomföra i närtid. Allteftersom arbetet fortskrider och samhället utvecklas och förändras uppstår nya behov. Som tidigare nämnts ingår därför i vårt förslag att regeringen var tredje år ska ta fram en uppdaterad handlingsplan avseende arbetet mot den nationella strategins mål.

Här nedan presenterar vi *ett urval* av de åtgärder som vi föreslagit ska kopplas till de insatsområden som tillhör strategins fem långsiktiga mål.

Våld mot barn ska förebyggas

- Folkhälsomyndigheten ges i uppdrag att genomföra återkommande informationssatsningar till allmänheten om våld mot barn och om hur det kan förebyggas.
- Skolverket ges i uppdrag att utreda om tillägg eller förtydligande bör göras i läroplanerna för förskolan och för samtliga skolformer som riktar sig till barn, avseende att förmedla kunskap till barn om våld, rätten till skydd mot alla former av våld och om rätten till stöd och hjälp vid våldsutsatthet.
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd ges i uppdrag att i samverkan med länsstyrelserna kartlägga förekomst och behov av fortsatt utveckling av målgruppsanpassade föräldraskapsstödsprogram. I uppdraget ska ingå att lämna förslag på insatser som behövs för att identifierade behov ska mötas.
- Socialstyrelsen ges i uppdrag att kartlägga vad som erbjuds inom kommunerna för att möta behov av stöd i föräldraskapet för föräldrar med egna funktionsnedsättningar.
- Socialstyrelsen ges i uppdrag att utreda och lämna förslag på hur hälso- och sjukvården kan förstärka vård eller uppföljning för föräldrar med problematik, exempelvis relaterat till allvarlig psykisk ohälsa eller beroende av alkohol eller narkotika, som innebär en förhöjd risk att utöva våld mot barn.

– Socialstyrelsen ges i uppdrag att kartlägga tillgången till och behovet av anpassade metoder och kunskapsstöd för de yrkesgrupper och verksamheter som särskilt kan och bör verka för att förebygga och förhindra det våld som utövas av barn.
– Regeringen föreslås ta initiativ till en kommission mot kränkningar och mobbning där svensk och internationell expertis, myndigheter och frivilligorganisationer med kunskap på området ges i uppdrag att baserat på bästa tillgängliga kunskap och evidens analysera behovet av och föreslå åtgärder som syftar till att förebygga våld i form av kränkningar och mobbning i skolmiljö.
– Skolverket ges i uppdrag att undersöka förutsättningarna för att införa ett enkätsystem för kartläggning av omständigheter kopplat till våld i form av kränkningar och mobbning i enskilda förskolor och skolor. Syftet är att resultatet från enkäten, tillsammans med andra underlag, ska ligga till grund för huvudmännens och skolornas arbete för att förebygga våld kopplat till skolmiljön, upptäcka utsatthet för sådant våld, samt för att ge skydd och stöd till den som utsatts.
– Det bör övervägas att vid Inspektionen för vård och omsorg inrätta ett ombud med uppgift att bevaka barns rättigheter vid vistelse i samhällets vård, inklusive boende med särskild service och korttidsvistelse enligt LSS, och att utreda uppgifter om våld mot barn i sådan vård.

Barns våldsutsatthet ska upptäckas

– Skolverket ges i uppdrag att utreda och lämna förslag på hur en satsning för att höja barns kunskaper om våld kan genomföras i förskolan och samtliga skolformer[6].
– Socialstyrelsen ges i uppdrag att följa upp i vilken utsträckning frågor om våld ställs inom vård och omsorg samt huruvida samt i vilken utsträckning insatser ges i syfte att motverka våldet och våldets negativa konsekvenser i de fall frågorna mynnar ut i avslöjanden om våld. I uppdraget ska även ingå att undersöka och bedöma behovet av att förtydliga och/eller utöka befintliga rekom-

[6] Med samtliga skolformer avses förskoleklass, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

mendationer kring att systematiskt fråga om våld inom berörda verksamheter inom socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården.

Barn ska få det skydd och stöd samt den behandling de har rätt till

- Länsstyrelserna ges i uppdrag att kartlägga och sprida information om vad som erbjuds enskilda i länet för att förebygga våld mot barn samt för att ge skydd, stöd och behandling till barn som utsätts för eller riskerar att utsättas för våld.
- Förslag till förtydligande i lag om att socialtjänsten ska försäkra sig om att barnet förstår den information som ges.
- En utredning bör tillsättas för att undersöka och lämna förslag avseende hur regleringen kan stärkas i fråga om socialtjänstens uppföljning av insatser till barn som utsatts för eller riskerar att utsättas för våld. Det bör även undersökas om det krävs en reglering för att stärka förutsättningarna vad gäller att följa upp och utvärdera socialtjänstens insatser utifrån barnets egna upplevelser.
- Socialstyrelsen ges i uppdrag att undersöka tillgången till och behovet av strukturerade arbetssätt och metoder för socialtjänstens bedömningar av risker och skyddsbehov vid misstanke eller kännedom om våld mot barn. Arbetssätten och metoderna ska vara anpassade för att hantera situationer relaterat till samtliga våldsformer som kan komma att drabba barn.
- En utredning bör tillsättas för att utreda om, och i så fall hur, regleringen bör stärkas i fråga om samverkan mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården avseende barn som behöver stöd- och/eller behandling med anledning av erfarenheter av våld. Syftet ska vara att säkerställa att barns hjälpbehov inte faller mellan stolarna.
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd ges i uppdrag att kartlägga tillgången till, och eventuella behov av fortsatt utveckling av, stöd- och informationsmaterial riktat till föräldrar och andra närstående om hur dessa personer kan ge stöd i vardagen till barn som utsatts för våld.

– Socialstyrelsen ges i uppdrag att kartlägga behovet av särskilt stöd och/eller kompetensutvecklingsinsatser riktade till personal inom elevhälsan i syfte att förbättra stöd och bemötande av elever vid händelser av våld i närområdet eller omgivningen.

Barns rättigheter i brottmålsprocessen ska tillgodoses

– Förslag om förtydligad reglering avseende barns rätt till information och delaktighet när barn är målsägande i en brottmålsprocess. Även förslag om förtydligande om vem som ska se till att informationen ges.

– Brottsoffermyndigheten och Domstolsverket ges i uppdrag att i samarbete med Barnombudsmannen genomföra utbildningsinsatser avseende fördjupad kunskap om att vara barn och våldsutsatt och barnets rättigheter enligt FN:s konvention om barnets rättigheter som riktar sig mot rättsväsendets aktörer och biträdande jurister/advokater.

– Polismyndigheten ges i uppdrag att genomföra kunskapshöjande insatser för landets barnförhörsledare och på barnförhörsledarutbildningen om barnförhör vid internetrelaterade sexuella övergrepp, brott i unga partnerrelationer samt förhör med små barn och barn med funktionsnedsättning.

– Införande av krav i lag att förhör med någon som är under 18 år ska hållas av en person med särskild kompetens för uppgiften.

– Förslag till reglering att särskilda företrädare för barn samt målsägandebiträden ska ha särskilt förvärvade kunskaper och erfarenheter om våldsutsatthet och barnets rättigheter.

– Polismyndigheten ges i uppdrag att i samarbete med Åklagarmyndigheten kartlägga vilka hinder för skyndsamhet som finns och vilka åtgärder som krävs för att skyndsamhetskravet i barnärenden ska kunna upprätthållas på de båda myndigheterna.

– Återrapporteringskrav ställs till Polismyndigheten att redogöra för vilka åtgärder myndigheten avser att vidta för att säkerställa tillräckligt antal utbildade barnförhörsledare för att möta behovet.

- En utredning bör tillsättas avseende införande av tidsfrist för domstolen i brottmål när målsäganden är ett barn.
- Ett förstärkt ramverk ska tydliggöra aktörernas ansvar att på olika sätt och tillsammans arbeta för att tillgodose våldsutsatta barns rättigheter i samband med brottsutredning. Det tydliggörs i lag vad olika aktörer har för ansvar kopplat till varje barns rättigheter i den aktuella situationen. Även kravet på samverkan förtydligas och syftet med samverkan fastställs i lag.
- Förslag till reglering om att förhör av barn som genomförs med anledning av misstanke om utsatthet för våld ska genomföras på ett särskilt hänsynsfullt sätt, med beaktande av barnets individuella situation och behov. I förslaget ingår även att det vid planering och beslut om den miljö där förhöret ska genomföras särskilt ska beaktas barnets behov av trygghet och andra omständigheter av betydelse för att minska olägenheter för barnet. Barnets behov av särskilt stöd före, under och efter förhöret ska tillgodoses.
- Förslag till förtydligande av socialtjänstens ansvar att ge barn stöd i samband med medverkan i en brottsutredning.
- Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen ges i uppdrag att gemensamt lämna förslag på hur styrningen av samverkan kring barn som misstänks ha utsatts för våldsbrott bör utvecklas ytterligare, genom exempelvis revidering av nuvarande riktlinjer eller genom införande av bindande reglering. I uppdraget ska för- och nackdelar med de olika alternativen redovisas, samt förslag lämnas avseende utformningen av det alternativ som förespråkas. Utgångspunkten för uppdraget ska vara det ovan beskrivna ramverket för samverkan mellan parterna.
- Särskilda statliga medel bör utges för att säkerställa tillgången till lokaler för samverkan i barnahus.
- Brottsoffermyndigheten ges i uppdrag att nationellt samordna, ge stöd och samt följa utvecklingen kopplat till samverkan i barnahus avseende barn som deltar i en brottsutredning med anledning av misstanke om utsatthet för våld.
- Senast om fem år ska utvecklingen avseende aktörernas samverkan kring barn som deltar i en brottmålsprocess med anledning av misstanke om utsatthet för våld följas upp och analyseras.

Kunskaps- och metodutvecklingen ska stärkas

- Folkhälsomyndigheten får ansvar för att initiera, genomföra och samordna ett utvecklingsarbete som syftar till att barns synpunkter och erfarenheter relaterat till våld och våldsutsatthet ska tillvaratas i högre utsträckning, exempelvis genom olika typer av brukarundersökningar.
- Etikprövningsmyndigheten får i uppdrag att se över behov och hinder avseende undersökningar som baseras på uppgifter från barn samt ta fram förslag på kriterier som ökar förutsättningarna för barn att delta i forskning.
- Våld mot barn i Sverige ska följas upp genom en nationell prevalensundersökning som genomförs vart femte år.
- Regeringen ser över möjligheterna att låta våld mot barn utgöra ett eget ämnesområde inom den officiella statistiken, samt utser lämpliga myndigheter med särskilt ansvar för att relevant statistik inom området tas fram, så kallade statistikansvariga myndigheter.
- Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) får i uppdrag att, i samverkan med andra relevanta forskningsfinansiärer och aktörer, stärka forskningen inom området våld mot barn, med särskilt fokus på praktiknära forskning samt implementeringsforskning. Anslaget till Forte ökas med 50 miljoner kronor per år för detta syfte.
- Förslag att medel ska avsättas i syfte att stimulera praktiknära forskning, samt metodutveckling inom våldsförebyggande och våldsbekämpande arbete mot våld mot barn och implementeringen av dessa metoder. Statsbidraget ska omfatta 50 miljoner kronor per år till Folkhälsomyndigheten att fördela.
- Universitetskanslersämbetet ges i uppdrag att undersöka förutsättningarna för införande av nya examensmål avseende våld mot barn i examen för professioner inom förskola och skola, socionomexamen, samt examina för yrken inom hälso- och sjukvård och juridik.
- Barnafrid ges i uppdrag att undersöka behovet av, samt förutsättningarna för att skapa och förvalta, en sökbar databas över be-

prövade metoder och program i syfte att motverka våld samt tillgodose barns rätt till skydd och stöd, ett så kallat *clearinghouse.*

– Barnafrid ges i uppdrag att i samverkan med Socialstyrelsen, undersöka behovet av, och förutsättningarna för, att tillhandahålla stöd till berörda professioner och verksamheter genom en stödfunktion för frågor som rör barn som utövar våld med särskilt fokus på barn med ett sexuellt problematiskt beteende.